

Józef Kargul

ORCID-0000-0003-3808-0950

OLGA CZERNAWSKA „DOBRYM DUCHEM” LETNIEJ SZKOŁY MŁODYCH ANDRAGOGÓW

Słowa kluczowe: „mikrospołeczność szkoły”, badania biograficzne, procesy uczenia się, dydaktyka akademicka.

Streszczenie: W tekście przedstawiony jest w syntetycznym skrócie udział Prof. Olgi Czerniawskiej w konstruowaniu mikrospołeczności andragogicznej. Przypomniana została treść Jej wystąpień podczas kolejnych edycji Letniej Szkoły Młodych Andragogów oraz ukazana ich rola w andragogicznym dyskursie.

Będąc czynnym uczestnikiem rozmaitych spotkań naukowych pod koniec ubiegłego wieku, byłem niejednokrotnie proszony przez młodych andragogów o ocenę ich wystąpień. Zdążyłem zauważyć, że czymś, co sobie cenią, to możliwość spotkania się i dyskusowania na temat interesującej ich problematyki zarówno z rówieśnikami, jak i bardziej doświadczonymi badaczami. Zrodziła się więc myśl, aby uruchomić jakieś forum, umożliwiające im wymianę poglądów oraz podniesienie umiejętności merytorycznych i warsztatowych. Takie forum adresowane do pedagogów wcześniej uruchomiła prof. Maria Dudzikowa, prowadząc Letnią Szkołę Młodych Pedagogów, której założenia zdołałem poznać. Miałem pomysł na nieco inną formułę spotkań młodych badaczy – andragogów. Pomysłem tym podzieliłem się z prof. Józefem Pólturzyckim, prof. Anną Wesołowską i prof. Olgą Czerniawską, z którymi łączyły nas przyjacielskie relacje. Zreferowałem im ogólne założenia tej „Szkoły”, które można ująć w kilku punktach: czas trwania – jeden tydzień; obowiązkowe uczestnictwo młodych badaczy we wszystkich formach zajęć w ciągu całego tygodnia; obowiązkowe wystąpienie każdego uczestnika połączone z dyskusją nad nim i oceną wystawioną przez kierownika „Szkoły”; spotkania autorskie z zapraszanymi uczonymi z różnych dziedzin nauki – nie tylko pedagogiki lub andragogiki; gry(a) symulacyjne(a); hospitacja zajęć w placówce szeroko rozumianej edukacji dorosłych w kraju i za granicą; przygotowanie tekstu wystąpienia do druku w „Dyskursach Młodych Andragogów”.

Wszyscy ten pomysł zaakceptowali, a prof. Olga Czerniawska od siebie do-
dała, że należałoby zapewnić zaproszonym uczonym możliwość dłuższego pobytu
wśród młodych uczestników, aby w ten sposób mogła się ukształtować „mikrospo-
łeczność Szkoły”. Drugim jej pomysłem, niejako wzmacniającym ową wizję two-
rzenia się mikrospołeczności była sugestia, abyśmy – my i inni nauczyciele aka-
demicy, mający swoje autorskie spotkania z uczestnikami, brali również udział
w wieczornych spotkaniach, już mniej sformalizowanych, organizowanych przez
młodzież poza murami uczelni. Takie miejsce znaleźliśmy m.in. w Zielonej Górze,
gdzie odbyło się najwięcej spotkań, w kawiarni „Pod Aniołami”. Nasz pomysł
spotkał się bowiem z życzliwym przyjęciem władz Wyższej Szkoły Pedagogicz-
nej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, które, przy udziale prorektora
Uczelni oraz dziekana Wydziału Pedagogicznego i Nauk Społecznych, dokonały
uroczystego otwarcia Letniej Szkoły Młodych Andragogów w roku 2000.

Patrząc na ten akt z perspektywy czasu, mogę powiedzieć, że Profesor Olga
Czerniawska była współtwórcą zarówno koncepcji Letniej Szkoły Młodych Andra-
gogów, jak i jej współrealizatorem, przez niektórych uczestników nazywaną później
jej „Dobrym Duchem”, prawdopodobnie dlatego, że miała dużą umiejętność okazy-
wania empatii, której mnie czasami brakowało. Ale nie tylko okazywana młodym
ludziom uważność i życzliwość zaważyły na nadaniu Jej tego miana. Profesor Olga
Czerniawska, bez względu na stan zdrowia, uczestniczyła we wszystkich rodzajach
zajęć i bardzo rzetelnie przygotowywała się do wystąpień, starając się w swoich refe-
ratach poruszać najbardziej aktualne kwestie, dotyczące szeroko rozumianej edukacji
dorosłych. Prowadząc własne badania i utrzymując rozbudowane kontakty osobiste
z badaczami Europy Zachodniej, miała możliwość śledzenia podejmowanych tam
tematów, jak i dokonywania własnych przemyśleń i dzieliła się swoją wiedzą z mło-
dymi badaczami zarówno wygłaszając referaty, jak również w toku dyskusji. Każde
Jej wystąpienie było nasycone świeżą komunikatywnie przekazywaną wiedzą, a jego
treść często zaskakiwała oryginalnością myślenia.

Postaram się niektóre z nich przypomnieć.

I tak prof. Olga Czerniawska w wystąpieniu inauguracyjnym Jej udział w ob-
radach Letniej Szkoły zatytułowanym *Badania ilościowe i jakościowe w andra-
gogice* zwróciła uwagę na słabości dominujących dotychczas metod ilościowych,
podkreślając, iż za ich pomocą nie jest możliwe poznanie przeżyć i doświadczeń
ludzkich. Jako jedna z pierwszych powojennych polskich badaczy-biografistów
przekonywała, że największe bogactwo wiedzy o człowieku przynosi zastosowa-
nie metody biograficznej, a w jej ramach wykorzystanie autobiografii. Zwracała
uwagę, że osoba badana proszona – na przykład – o przedstawienie własnej drogi
edukacyjnej, snując rozważania, zaczyna lepiej poznawać i rozumieć siebie, dzięki
czemu rozwija i wzbogaca własną osobowość.

W następnym roku Profesor Olga Czerniawska wygłosiła wykład pt. *Od ba-
dań biograficznych do dydaktyki biograficznej*. Kontynuując i rozbudowując myśli
referatu wygłoszonego w poprzednim roku – starała się uzasadnić podstawową

teżę tamtego i tego wystąpienia, że podczas takich badań – zachodzą procesy uczenia się. Podkreślała, że osoba badana opowiadająca swoje życie – często po raz pierwszy – zastanawia się nad sobą, nad własną drogą życiową, analizuje własne życie, odkrywa jego dynamikę. Opowiadanie swojej biografii jest drogą, sposobem poznania siebie i służy autoinformacji niezbędnej w kierowaniu własnym życiem, w realizacji pewnych dążeń. Może być także podstawą samooceny, poszukiwaniem przyczyn niepowodzeń i podstaw osiągnięć. Jednocześnie przekonywała, że w trakcie tej rozmowy zachodzi zjawisko dwustronnego uczenia się, które polega na tym, że badana osoba uczy się opowiadać o życiu, dokonywać interpretacji zdarzeń i przeżyć. Z kolei badacz, który stara się badanemu w tym pomóc, poszerza swój warsztat, gdyż przede wszystkim musi nauczyć się słuchania i jednocześnie porządkowania wspomnień oraz niedyrektywnego bycia z osobą badaną.

W piątej edycji „Szkoły” Profesor Olga Czerniawska starała się pokazać, jakie znaczenie zarówno dla andragogiki, jak i dla pedagogiki miała działalność naukowa prof. Aleksandra Kamińskiego. Wyeksponowała próby porządkowania przez Profesora metodologii badań pedagogicznych i andragogicznych (praca pt. *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej* jest do dzisiejszego dnia aktualna), zwróciła uwagę na fakt, że w ostatnich latach życia interesował się problematyką czasu wolnego, placówkami pozaszkolnymi, edukacją dorosłych oraz tzw. wychowaniem do starości, wchodzącym w skład dziedziny dziś określanej mianem gerontologii społecznej.

Podczas trwania szóstej edycji „Szkoły” Profesor Olga Czerniawska wygłosiła referat na temat podróży i jej andragogicznego wymiaru, co było problematyką nową i wzbudziło żywe zainteresowanie słuchaczy. A oto jak odebrała to wystąpienie jedna z uczestniczek: *Człowiek idący – homo viator – jest pielgrzymem poszukującym celu i prawdy. Podróż to preludium, które może rozpocząć proces edukacji, ponieważ wyzwala pragnienie zdobycia wiedzy i rozumienia wszechświata. Oznacza wyjście, zachęca do obserwacji, uczy, że nie jesteśmy właścicielami Ziemi. Podróż pozwala inaczej postrzegać rzeczywistość. W innych wymiarach podróż może być emigracją i/lub ucieczką, ale także np. surfowaniem w przestrzeni, gdzie, jak na morzu, mamy fale, porty, portale... W raporcie Delorsa Edukacja jest przede wszystkim wewnętrzną wędrówką... podróże są wykorzystywane również w dydaktyce akademickiej* (Sobiesiak, 2005, s. 9).

W kolejnej edycji „Szkoły” prof. Czerniawska swoje wystąpienie poświęciła badaniom pamięci, które na szeroką skalę prowadziła wówczas wraz ze swoimi uczniami. Zwróciła uwagę na – z pozoru banalną kwestię – mówiąc, że w pamięci zawsze występuje rozumienie naszego „ja” – pamiętamy to, co dotyczy naszego życia, a więc wydarzeń osobistych i dotykających nas zjawisk globalnych. Jej zdaniem pamięć jest procesem regulowania aktualnego zachowania pod wpływem dawnych doświadczeń własnych oraz takich funkcji pamięci, jak: przechowywanie przypomnianie i przeżywanie życiowych doświadczeń, dzięki którym jednostka może tworzyć czy odtwarzać własną historię życia. Zwróciła również uwagę na

wspomnienia z dzieciństwa i ich znaczenie dla pobudzania własnej świadomości i kształtowania się tożsamości. Twierdziła, że pełnią one często funkcje wzmacniające, szczególnie wówczas, gdy aktualna sytuacja jest trudna, a życie jest smutne. Przytoczyła badania świadczące o tym, że najlepiej pamiętamy nasze dzieciństwo i w ten sposób tworzy się mit dzieciństwa, a w starości często jego wspomnienia stanowią oazę spokoju, ukojenia, niezależnie od tego, czy było beztrudne, czy smutne i trudne.

Wystąpienie Profesor Olgi Czerniawskiej podczas trwania ósmej z kolei szkoły było powrotem do edukacyjnego wymiaru badań biograficznych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na samowychowanie, samokształcenie i samopoznanie, czyli na rolę opowiadania o sobie jako formie terapii – sposobu przezwyciężenia nałogu, sposobu przeżywania cierpienia lub żaloby, sposobu poznawania i analizy własnego postępowania.

Na dziewiątej edycji „Szkoly” Profesor Olga Czerniawska postanowiła przedstawić swój pogląd na temat tego, co jest ważne we współczesnej andragogice. Wyszła od wyodrębnienia głównych obszarów swoich dociekań. Pierwszym z nich była problematyka związana z dorosłością, jej rozumieniem i rytuałami towarzyszącymi jej osiągnięciom w różnych kulturach. Następnie – problematyka szeroko rozumianej edukacji dorosłych, zarówno formalnej (szkoły, kursy, itp.), jak i nieformalnej (samokształcenie systematyczne, incydentalne, indywidualne, grupowe itp.). Kolejnym instytucje oświaty dorosłych, ich rola w przeszłości i w czasach współczesnych. Następnym problematyka cielesności człowieka, kwestie rozwoju analizowane w nurcie biograficznych badań nad edukacją dorosłych ze szczególnym uwzględnieniem pamięci jako zjawiska psychospołecznego.

Podczas dziesiątej edycji „Szkoly” Profesor Czerniawska podzieliła się refleksjami na temat przeczytanych książek i spotkanych osób, które szczególnie zapamiętała i uznała za znaczące w Jej biografii naukowej. Rozpoczęła od przytoczenia tytułu książki Pierra Dominice *Historia życia jako proces edukacji*. Podkreśliła, że autor proponował swoim studentom studiów zaocznych na Uniwersytecie w Genewie opowiadanie historii swojego życia jako sposobu zrozumienia siebie i opracowania planu dokonywania zmian na lepsze. Przywołała książkę Krystyny Josso, w której autorka pokazuje edukacyjne funkcje odbywania „podróży w głąb siebie”. Przedstawiła słuchaczom podobne analizy Gastona Pineau, który akcentował fakt, że opowiadanie swojej biografii służy autoinformacji, a przez to lepszemu wykorzystaniu swego życia. Przytoczyła pogląd Duccio Demetrio, że opowiadanie własnego życia spełnia funkcje terapeutyczne. Konkludując, Profesor Czerniawska stwierdziła, że opowiadanie jest wyrazem swoistej „pamięci serca” szczególnie w starości, gdy dokonuje się oceny przebiegu życia.

A oto jak zapamiętała jedna z uczestniczek ostatnie wystąpienie prof. Czerniawskiej, które miało miejsce podczas XII. edycji „Szkoly”. *Spotkanie autorskie z Prof. Olgą Czerniawską [...] było zatytułowane „Dylematy badań biograficznych w andragogice”. Uczona zastanawiała się nad wkładem tych badań*

w andragogikę, analizowała miejsce i rolę dydaktyki biograficznej w procesie kształcenia andragogicznego. [...] Pani Profesor [swój] wykład podsumowała przedstawiając trzy metafory biografii: metaforę kalejdoskopu, za pomocą którego można składać z kolorowych szkiełek epizody życia, dążąc do tego, aby przesunąć powstający cenny obraz w taki sposób, żeby się nie rozsypał, metaforę fotoplastykonu, w którym życiowe zdarzenia w formie zdjęć, obrazków, przepływają przed oczyma oglądającego oraz metaforę warkocza utkanego z pasm przeplatających się przeżyć własnych i innych ludzi, gdzie łączy się sacrum z profanum, świętość z codziennością (Kłodkowska, 2011, s. 16).

Kończąc ten przegląd wypowiedzi Profesor Olgi Czerniawskiej trzeba dodać, że były to Jej wystąpienia formalne. Nie jestem w stanie przedstawić wszystkiego, co wносиła Profesor podczas dyskusji po wystąpieniach zarówno doświadczonych badaczy, jak i „młodzieży andragogicznej”, podczas wizyt w placówkach edukacji dorosłych z Polsce i za granicą. Jak już wspominałem, brała udział także w półformalnych spotkaniach, które być może w jeszcze większym stopniu niż przewidziane programem przyczyniały się do wytworzenia wspomnianej na początku „mikrospołeczności”, o której z rozrzewnieniem pisali uczestnicy Szkoły w 10. numerze „Dyskursów Młodych Andragogów” (wydanych w roku 2009). A oto dwa przykłady.

Dzięki „Szkołe” mam współcześnie rozpoznanie co dzieje się w kwestiach badań naukowych w zakresie edukacji dorosłych w naszym kraju; poznałem wielu ludzi ze świata nauki, którzy wielokrotnie później wspierali mnie i inspirowali w badaniach naukowych – myślę tu w szczególności o profesorkach (wybór nieprzypadkowy – porządek alfabetyczny): Oldze Czerniawskiej, Ewie Solarczyk-Ambrozik, Eleonorze Sapi-Drewniak, Agnieszce Stopińskiej-Pająk, Annie Wesółowskiej oraz profesorach: Tadeuszu Aleksandrze, Bogdanie Idzikowskim, Dzierżymirze Jankowskim, Mieczysławie Malewskim. – pisze ówczesny doktor, a obecnie dr hab. Tomasz Maliszewski.

Ważne dla wszystkich doktorantów było to, że po najbardziej miazdzącej krytyce można było, kiedy już odszedł stres (a czasem zwłaszcza u płci żeńskiej i ły) rzeczowo i ciekawie porozmawiać ze znakomitymi polskimi andragogami. Oni doradzali, pocieszali, dodawali wiary w siebie. Tak było na mojej pierwszej szkole, kiedy po mojej klęsce oczarowała mnie profesor Czerniawska. Moje wystąpienie dotyczyło harcerstwa, a przecież przed laty promotorem profesor Czerniawskiej był sam Aleksander Kamiński. Wypowiedź ówczesnego magistra, obecnie doktora Łukasza Hajduka.

Bibliografia

- Kłodkowska J. (2011). XII Letnia Szkoła Młodych Andragogów. Zielona Góra 24–27 maja 2010. *Dyskursy Młodych Andragogów, nr 12*, s. 11–21.
- Sobiesiak-Pałka D. (2005). Sprawozdanie z VI Letniej Szkoły Młodych Andragogów. *Dyskursy Młodych Andragogów, nr 6*, s. 17–21.

Olga Czerniawska “The Good Spirit” of the Summer School for Young Andragogists

Keywords: “school micro-community”, biographical research, learning processes, academic didactics.

Abstract: The text summarises the participation of Prof. Olga Czerniawska in constructing an andragogical micro-community. The content of her speeches during subsequent editions of the Summer School of Young Andragogues was recalled and their role in the andragogical discourse was shown.

Dane do korespondencji:

Prof. dr hab. Józef Kargul

jozef.kargul@dsw.edu.pl